

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/53/53/97

SPOŁECZNE ZAPLECZE PARTII POLITYCZNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Co szósty (17%) Polak nie dostrzega wśród ugrupowań obecnych na scenie politycznej kraju takiego, które reprezentowałoby jego interesy i poglądy choćby w minimalnym stopniu. Ponad dwie piąte ankietowanych (43%) w pełni identyfikuje się co najmniej z jednym ugrupowaniem politycznym.

- ◆ Najwięcej osób (około dwóch piątych) utożsamia się z Akcją Wyborczą „Solidarność”, Unią Wolności, Unią Pracy oraz Polskim Stronnictwem Ludowym. AWS jest jednocześnie formacją, której działalność stosunkowo najczęściej badanych (32%) uważa za sprzeczną z ich interesami i poglądami. W takim samym stopniu odrzucany jest też Sojusz Lewicy Demokratycznej (33%).

- ◆ Stopień identyfikacji potencjalnych wyborców z poszczególnymi ugrupowaniami jest bardzo wysoki. Największą liczbę zadeklarowanych zwolenników mają w swych elektoratach: Ruch Odbudowy Polski (65% jego sympatyków w pełni identyfikuje się z tą partią), Akcja Wyborcza „Solidarność” (56%), a także Krajowa Partia Emerytów i Rencistów (57%). Stosunkowo najslabiej utożsamiają się z własną partią przyszli wyborcy Unii Pracy oraz PSL.

Jak wynika z dotychczasowych badań, zachowania wyborcze Polaków tylko w niewielkim stopniu uwarunkowane są kryteriami programowymi poszczególnych partii. Najczęściej przyczyną poparcia udzielanego temu, a nie innemu ugrupowaniu jest po prostu zaufanie, jakim je obdarzają. Jednym z ważniejszych wyznaczników tego zaufania jest ocena zgodności polityki prowadzonej przez daną partię z interesami i poglądami wyborców. W marcowym sondażu¹ zapytaliśmy m.in., w jakim stopniu ugrupowania aktywne na naszej scenie wyrażają interesy i poglądy ankietowanych, czy - w ich ocenie - linia polityczna danej partii jest zgodna czy też sprzeczna z ich osobistymi poglądami i interesami.

Respondenci oceniali dziewięć ugrupowań zapowiadających swój start w wyborach. W stosunku do każdego z nich określali (na siedmiopunktowej skali od -3 do +3), w jakim stopniu - w ich przekonaniu - dana partia wyraża ich interesy czy reprezentuje ich poglądy (+3) bądź w jakim stopniu jest z nimi sprzeczna (-3).

STOPIEŃ IDENTYFIKACJI *VERSUS* DYSTANSU WOBEC NAJWIĘKSZYCH UGRUPOWAŃ NASZEJ SCENY POLITYCZNEJ

Stosunkowo najwyższy poziom pozytywnych identyfikacji uzyskały UW, AWS, UP i PSL - około dwóch piątych badanych stwierdziło, że partie te co najmniej w minimalnym stopniu reprezentują ich poglądy i interesy. Jednak tylko nieco mniej osób (jedna trzecia ankietowanych) wystawiło takie oceny SLD, ROP oraz Krajowej Partii Emerytów i Rencistów.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (82), przeprowadzono w dniach 13-18 marca ‘97 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski (N=1185).

O ile UW i UP okazały się partiami stosunkowo niekontrowersyjnymi - odsetki wskazań negatywnych były niewielkie, a oceny badanych mało rozproszone (o czym świadczy niska wartość odchylenia standardowego) - o tyle działalność pozostałych ugrupowań liczących się na przedwyborczej scenie przez relatywnie wielu badanych została uznana za sprzeczną z ich interesami i poglądami. Szczególnie wysokie wskaźniki odnotowaliśmy w przypadku SLD oraz AWS: co trzeci badany ocenił, że działalność tych ugrupowań jest niezgodna z jego poglądami i interesami. Najwyższa wartość odchylenia standardowego świadczy o tym, że w przypadku obu tych ugrupowań oceny były w największym stopniu zróżnicowane - stosunkowo wielu respondentów wyrażało się o nich pozytywnie, podczas gdy równie wielu było przeciwnego zdania.

Tylko niewiele mniejsze grupy badanych niż w przypadku SLD i AWS były przekonane, że ich reprezentantami nie są z pewnością UPR, PSL, ROP i Blok dla Polski.

Tabela 1

Wartości ocen według skali	W jakim stopniu każda z poniższych partii wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi spreczna? Odsetki wskazań wśród ogółu badanych								
	AWS	Blok dla Polski	KPEiR	PSL	ROP	SLD	UPR	UP	UW
Sprzeczność z interesami i poglądami (odsetki wskazań negatywnych)	32	27	14	28	26	33	29	16	16
Neutralność (0)	15	21	20	19	19	15	24	21	23
Zgodność z interesami i poglądami (odsetki wskazań pozytywnych)	39	20	33	37	33	34	16	38	40
Trudno powiedzieć	14	32	33	16	22	18	29	25	21
Średnie ocen	0,07	-0,39	0,54	0,12	0,7	-0,15	-0,51	0,40	0,47
Odchylenie standardowe	2,14	1,74	1,83	1,73	1,93	2,06	1,65	1,54	1,59

Do partii, z którymi badani identyfikują się najsilniej, których działalność oceniają jako całkowicie zgodną ze swymi poglądami i interesami, należy przede wszystkim zaliczyć AWS. Prawie co szósty ankietowany (16%) twierdzi, że to ugrupowanie w pełni reprezentuje jego interesy i poglądy². Niewiele niższy poziom całkowitej identyfikacji zyskała KPEiR (13%). Trzecie miejsce pod względem liczby osób w pełni się z nią utożsamiających zajmuje SLD (10%).

² To znaczy wskazał na naszej skali skrajnie pozytywną wartość: „+3”.

Wskaźnik zdecydowanie negatywnych ocen potwierdza, że zarówno AWS, jak i SLD należą do partii postrzeganych przez ogół społeczeństwa najbardziej kontrowersyjnie. W całości odrzuciło te ugrupowania jako niezgodne z własnymi poglądami bądź interesami odpowiednio: 17% i 18% badanych³. Oznacza to, że obie te formacje wzbudzają najsilniejsze emocje polityczne - z jednej strony cieszą się zdecydowanym poparciem części respondentów, z drugiej są równie zdecydowanie odrzucane przez inne grupy. Niskie odsetki wskazań określających stosunek do tych ugrupowań jako obojętne również potwierdzają tezę o największym stopniu ich kontrowersyjności.

Wśród pozostałych partii stosunkowo wielu zdecydowanych przeciwników mają również ROP, UPR i Blok dla Polski - każdą z nich zdecydowanie odrzuca 13% ankietowanych.

Najwięcej trudności z określeniem stopnia zgodności swoich interesów z poszczególnymi partiami respondenci mieli w przypadku ugrupowań najmniejszych i najmniej znanych - KPEiR, Bloku dla Polski i UPR. Najłatwiej było im natomiast pod tym względem określić swój stosunek do AWS, SLD i PSL.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że stosunkowo niewielka część społeczeństwa (17%) nie widzi wśród obecnych na scenie politycznej ugrupowań takiego, które reprezentowałoby ich interesy i poglądy choćby w minimalnym stopniu. Główną przyczyną nieutożsamiania się ankietowanych z żadną partią polityczną jest przede wszystkim brak orientacji w tej dziedzinie - nieznajomość ugrupowań i nieumiejętność ich rozróżniania. Do grupy tej częściej można zaliczyć kobiety niż mężczyzn, częściej też respondentów najmłodszych (do 24 roku życia) oraz najstarszych (powyżej 65 roku życia), ludzi słabo wykształconych, a przede wszystkim osoby deklarujące brak zainteresowania polityką i nie umiejące określić swoich poglądów politycznych.

³ To znaczy wskazało na naszej skali skrajnie negatywną wartość: „-3”.

Nie jest natomiast częsta postawa pełnej kontestacji wobec największych ugrupowań politycznych funkcjonujących na naszej scenie. **Całkowity brak akceptacji**, odrzucenie *en bloc* wszystkich dziewięciu partii politycznych, przypisać można zaledwie 1% respondentów, tyle bowiem osób w przypadku każdej z partii uznało, że linia polityczna reprezentowana przez nią jest sprzeczna z ich interesami czy orientacją polityczną.

Ponad dwie piąte badanych (43%) twierdzi, że **w pełni** identyfikuje się z poglądami co najmniej jednej partii politycznej. Warto zauważyć, że owa całkowita identyfikacja w przypadku znacznej części społeczeństwa nie ogranicza się tylko do jednego wybranego ugrupowania. Co piąty badany (19%) deklaruje równie silną sympatię do dwóch lub więcej z wymienionych partii czy koalicji, a tylko co czwarty (24%) łączy swoje poglądy i interesy wyłącznie z jednym ugrupowaniem. Może to świadczyć z jednej strony o mało skoncentrowanych, rozmytych jeszcze preferencjach, z drugiej zaś - o wynikającym z różnych czynników - niedostatku wyrazistości partii politycznych i typowym dla kształtujących się dopiero systemów politycznych braku jednoznacznej strukturyzacji sceny politycznej.

SPÓLECZNE ZAPLECZE PARTII POLITYCZNYCH

Dla funkcjonowania partii politycznych w społeczeństwie i wielkości udzielanego im poparcia w przyszłości szczególne znaczenie wydaje się mieć zaufanie, jakim są one obdarzane w różnych grupach społecznych wyróżnionych ze względu na odmienne cechy socjodemograficzne. Popatrzmy, jak kształtuje się to zaufanie do największych i najbardziej znanych badanych partii i ugrupowań politycznych.

Akcja Wyborcza „Solidarność” cieszy się przede wszystkim zaufaniem ludzi młodych (od 18 do 34 lat), mieszkańców dużych miast, o wykształceniu wyższym niż podstawowe, często biorących udział w praktykach religijnych, przeciętnie zarabiających i przekonanych o średnim lub niskim standardzie materialnym swojej rodziny, a przy tym o prawicowych poglądach politycznych. W grupach społeczno-zawodowych wyróżniają się robotnicy niewykwalifikowani. Ponad połowa z nich (54%) jest przekonana o dobrej reprezentacji własnych interesów przez AWS. Opinię tego rodzaju częściej niż przeciętnie podzielają również pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz pracownicy fizyczno-umysłowi (po 43%). Natomiast o sprzeczności własnych interesów z linią polityczną AWS przekonane są najczęściej osoby o lewicowych poglądach politycznych i badani nie uczestniczący w praktykach religijnych. Dość charakterystyczne jest przy tym, że jako zdeklarowani przeciwnicy AWS wyróżniają się ponadto respondenci w wieku od 45 do 54 lat.

Wobec drugiego z najbardziej kontrowersyjnie postrzeganych ugrupowań naszej sceny politycznej - **Sojuszu Lewicy Demokratycznej** - największe zróżnicowania zaufania przebiegają według linii podziału na lewicę i prawicę. O zgodności swoich interesów i poglądów z polityką prowadzoną przez SLD mówi trzy czwarte (75%) badanych o lewicowych poglądach politycznych, natomiast brak zaufania do tej formacji deklaruje ponad dwie trzecie (69%) respondentów o poglądach prawicowych. Częściej niż inni ufają SLD również badani nie uczestniczący w praktykach religijnych, respondenci dobrze zarabiający, mieszkańcy dużych i średnich miast. Natomiast stosunkowo najsilniej dystansują się wobec tego ugrupowania ludzie młodzi (do 24 lat), mieszkańcy wielkich aglomeracji i małych miast, a spośród grup społeczno-zawodowych prywatni przedsiębiorcy oraz uczniowie i studenci. Podobnie jak w przypadku AWS znaczącym czynnikiem, który sprzyja wskazaniom negatywnym, jest także stosunek do wiary i praktyk religijnych.

Polskie Stronnictwo Ludowe wydaje się (poza KPEiR) typowym ugrupowaniem reprezentującym interesy i poglądy jednej grupy społecznej. Cieszy się ono przede wszystkim zaufaniem rolników (65%) oraz - w mniejszym stopniu - osób mieszkających na wsi (49%). Częściej niż pozostali ufają mu także badani w wieku od 45 do 54 lat, z wykształceniem zasadniczym zawodowym, o lewicowej orientacji politycznej; wśród grup społeczno-zawodowych (poza rolnikami) pozytywne wskazania są najczęstsze wśród robotników niewykwalifikowanych. Niezgodność linii politycznej PSL ze swoimi interesami i poglądami dostrzega przede wszystkim wykształcony elektorat wielkomiejski: osoby z wyższym wykształceniem (55%), mieszkańcy największych miast (44%), badani nie uczestniczący w praktykach religijnych (50%). Wśród grup społeczno-zawodowych PSL nie ufają przede wszystkim prywatni przedsiębiorcy (50%) oraz kadra kierownicza i inteligencja (47%). Na linii lewicowo-prawicowych podziałów PSL mieści się ciągle raczej po stronie lewicy - w mniejszym stopniu ufają mu osoby o poglądach prawicowych (37% wskazań), natomiast w większym - respondenci deklarujący poglądy lewicowe (46%). Nie jest to jednak zależność tak jednoznaczna jak w przypadku SLD.

Unię Wolności można niewątpliwie określić jako partię ludzi z wyższym wykształceniem (66% identyfikacji pozytywnych). Jest to ugrupowanie które reprezentuje poglądy i interesy zdecydowanej większości przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (63%) oraz prywatnych przedsiębiorców (68%). Zważywszy na siłę pozytywnych deklaracji, można stwierdzić, że w tych grupach praktycznie niewielką konkurencją mogą być dla Unii inne ugrupowania. Dość zaskakujące jest, że Unia Wolności, podobnie jak Unia Pracy, okazuje się też ugrupowaniem, z którym skłonna jest sympatyzować duża część bezrobotnych

(50% wskazań pozytywnych). Sympatię dla tego ugrupowania podobnie często zdradzają osoby o lewicowych i prawicowych poglądach politycznych. Nieco silniejszej identyfikacji sprzyja jednak utożsamianie się z orientacją prawicową.

Do grup, którym można by przypisać stosunkowo najbardziej niechętnie nastawienie wobec tej partii, zaliczają się emeryci i renciści oraz osoby głęboko religijne.

Z **Ruchem Odbudowy Polski** najczęściej utożsamiają się robotnicy - zarówno wykwalifikowani (44%), jak i niewykwalifikowani (48%), ale także znaczna część prywatnych przedsiębiorców (46%). Stosunek do ROP wyraźnie zależy od poziomu wykształcenia - ufa temu ugrupowaniu 42% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, natomiast sprzeczność swoich poglądów z linią polityczną ROP dostrzega 44% badanych z wykształceniem wyższym. ROP często jest definiowany jako „partia niezadowolonych”. Słuszność tego określenia potwierdzają dane. Partia ta jest częściej pozytywnie postrzegana przez osoby deklarujące niskie i najniższe dochody na osobę w rodzinie oraz badanych negatywnie oceniających własną sytuację materialną. Identyfikacjom z nią sprzyjają także częste praktyki religijne oraz prawicowe poglądy polityczne. Zależności te są jednak wyraźnie słabsze niż w przypadku AWS. Z partią Jana Olszewskiego utożsamia się 55% respondentów określających swoją orientację polityczną jako prawicową.

Poza osobami z wyższym wykształceniem do zdeklarowanych przeciwników ROP zaliczają się przede wszystkim respondenci o lewicowych poglądach politycznych. Niechęć do tego ugrupowania częściej niż pozostali deklarują także ludzie starsi oraz osoby o najwyższych dochodach.

Z **Unią Pracy** częściej identyfikują się osoby mieszkające w miastach niż na wsi, częściej też ludzie w średnim wieku (35-44 lata), legitymujący się co najmniej średnim wykształceniem, dobrze zarabiający i pozytywnie oceniający własną sytuację materialną. Stosunkowo najsilniejsze poczucie związku z tą partią wyrażają bezrobotni. Na pozytywny stosunek do UP wpływa ponadto słaba religijność oraz lewicowe poglądy polityczne. Nie są to jednak zależności tak silne jak w przypadku SLD, jednoznacznie identyfikowanego jako ugrupowanie lewicowe.

Stosunkowo mniejsze zaufanie do Unii Pracy mają natomiast badani o poglądach prawicowych oraz osoby często biorące udział w praktykach religijnych.

STOPIEŃ IDENTYFIKACJI ELEKTORATÓW Z ICH PARTIAMI

Stopień identyfikacji potencjalnych elektoratów z poszczególnymi ugrupowaniami jest bardzo wysoki. Jednak w przypadku większości z nich przekonanie wyborców, że partia wyraża ich interesy i poglądy, jest dość zbliżone, o czym świadczy wysokość średnich.

Tabela 2

w procentach

Wartości ocen według skali	Oceny stopnia reprezentowania przez partię interesów i poglądów w elektoratach partii politycznych*						
	UW	KPEiR	ROP	AWS	SLD	UP	PSL
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	1	-	7	4	3	2	6
Ocena neutralna (0)	1	4	-	2	6	10	3
Słaba reprezentatywność (+1)	7	13	6	12	14	8	15
Średnia reprezentatywność (+2)	41	22	21	24	28	36	31
Całkowita zgodność z interesami i poglądami (+3)	50	57	65	56	47	36	43
Trudno powiedzieć	-	4	2	2	2	8	2
Średnie ocen	2,41	2,38	2,27	2,25	2,10	2,02	1,97
Odchylenie standardowe	0,71	0,87	1,54	1,15	1,13	1,08	1,34
* Ze względu na zbyt małą liczbę badanych, w zestawieniu pominięto wskazania zwolenników UPR oraz Bloku dla Polski.							

Największą liczbą zadeklarowanych zwolenników w swoim elektoracie może poszczycić się Ruch Odbudowy Polski. Prawie dwie trzecie deklarujących zamiar oddania głosu na tę partię twierdzi, że **w pełni** wyraża ona ich interesy i poglądy. Można sądzić, że poparcie dla tej partii w największym stopniu polega na zawierzeniu intencjom politycznym jej przywódcy.

Kolejnymi ugrupowaniami, w których odsetek osób wyrażających silne poczucie związku z partią należy do bardzo wysokich, są: Akcja Wyborcza „Solidarność” oraz Krajowa Partia Emerytów i Rencistów.

Bardziej powściągliwi w wyrażaniu równie zdecydowanych opinii są zwolennicy Unii Wolności. Co drugi jej wyborca w pełni utożsamia się z tą partią, jednak dalsze dwie piąte

identyfikuje się z nią w średnim stopniu. Elektorat Unii Wolności wyróżnia się przy tym największą spójnością w tym względzie - do wyjątków zaliczają się tu osoby, które deklarowałyby postawy niekonsekwentne, tzn. z jednej strony decydowały się poprzeć to ugrupowanie w wyborach, z drugiej zaś byłyby całkiem sceptyczne w ocenie zgodności własnych poglądów ze stanowiskiem tej partii.

O stosunkowo najsłabszym poczuciu identyfikacji elektoratu z partią można mówić w przypadku Unii Pracy oraz PSL.

Warto zwrócić uwagę, że większość z omawianych tu ugrupowań wśród swoich dzisiejszych zwolenników okazuje się skupiać pewną grupę osób, które w ogóle nie identyfikują się z daną partią albo wręcz mają poczucie, że stanowisko przez nią reprezentowane jest sprzeczne z ich oczekiwaniami. Osoby te, hipotetycznie rzecz biorąc, mogą być bardziej skłonne do zmiany swych obecnych preferencji lub nie będą zainteresowane udziałem w głosowaniu.

IDENTYFIKACJE PARTYJNE WŚRÓD OSÓB BEZ OKREŚLONYCH PREFERENCJI WYBORCZYCH

Według wyników ostatnich sondaży, co ósmy badany (13%) zamierzający brać udział w tegorocznych wyborach jeszcze nie wie, której partii spośród obecnych na naszej scenie politycznej udzieli swego poparcia. Analizując odpowiedzi tych ankietowanych staraliśmy się ustalić, które ugrupowania są im najbliższe i z którymi skłonni są najsilniej się identyfikować. Może nas to zbliżyć do odpowiedzi, które z partii mają obecnie największy potencjał „rozwojowy”.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że problemem osób niezdecydowanych jest nie tyle niemożność rozstrzygnięcia między różnymi alternatywami, ile przede wszystkim brak stosunku do istniejących ugrupowań. Ponad połowa osób, które zamierzają pójść na wybory,

nie sympatyzuje z żadną partią w takim stopniu, by identyfikować się z nią co najmniej na średnim poziomie (wartość +2 lub +3 według skali identyfikacji). Tylko nieco więcej niż jednej piątej można natomiast przypisywać trudności z dokonaniem wyboru.

Tabela 3

w procentach

Liczba ugrupowań, z którymi badani identyfikują się co najmniej na średnim poziomie	Osoby o określonych preferencjach wyborczych	Niezdecydowani
Brak identyfikacji	13	56
Identyfikacja z jednym ugrupowaniem	25	22
Identyfikacja z dwoma i więcej ugrupowaniami	62	22
Ogółem	100	100

Wśród osób niezdecydowanych stosunkowo najsilniejsze okazują się sympatie dla PSL. Jednak niewiele mniejszy jest odsetek badanych, którym bliski jest SLD. Znaczna też i tylko nieco mniejsza część osób bez określonych preferencji wyborczych pozytywnie postrzega takie ugrupowania, jak: AWS, ROP, KPEiR, Unia Wolności czy Unia Pracy.

Generalnie można więc stwierdzić, że sympatie osób niezdecydowanych są bardzo zróżnicowane, a większość ugrupowań liczących się dziś na przedwyborczej scenie ma dość wyrównane szanse na poszerzenie swych elektoratów.

Tabela 4

w procentach

Partie i ugrupowania	Wskazania osób bez określonych preferencji wyborczych (oceny na skali od -3 do +3)				
	negatywne (od -3 do -1)	neutralne (0)	pozytywne (od +1 do +3)	średnia ocen	Trudno powiedzieć
PSL	14	17	33	0,41	36
SLD	24	11	29	- 0,11	37
AWS	17	23	26	0,05	34
ROP	13	21	24	0,14	43
KPEiR	11	12	25	0,42	52
UW	9	24	23	0,24	44
UP	11	22	22	0,19	45
Blok dla Polski	13	19	9	- 0,41	59
UPR	25	16	6	- 0,95	54

Z reguły jednak w wyborach największą siłę przyciągania osób niezdecydowanych w swych preferencjach mają ugrupowania najsilniejsze i najlepiej znane, a do takich niewątpliwie można zaliczyć AWS i SLD. Prawdopodobieństwo, że te właśnie ugrupowania będą brane pod uwagę przez osoby nie mające jeszcze sprecyzowanych preferencji wyborczych zwiększa dodatkowo fakt, iż postrzegane są one jako dwie przeciwstawne i zwalczające się opcje. Warto więc zauważyć, że minimalnie większe szanse na powiększenie swego elektoratu ma raczej pierwsze z wymienionych tu ugrupowań niż drugie. Odsetek osób, które odrzucają SLD jako formację, której działania i ideologia jest sprzeczna z ich poglądami (24%), jest nieco większy niż składających takie deklaracje wobec AWS (17%).

STRUKTURA POSTRZEGANIA PARTII POLITYCZNYCH

W celu określenia głównych kryteriów postrzegania ugrupowań politycznych i znalezienia wspólnych elementów warunkujących identyfikację z nimi zastosowaliśmy analizę czynnikową. W jej wyniku wyodrębnione zostały trzy czynniki.

Pierwszy (najsilniejszy) można określić jako **czynnik** identyfikacji ideologicznej według kryteriów najsilniej dzielących naszą scenę polityczną, które umownie można określić jako oś prawicowość *versus* lewicowość. Z jednej strony weszły do tego czynnika ugrupowania prawicy pozaparlamentarnej: Akcja Wyborcza „Solidarność”, ROP i Blok dla Polski, z drugiej - ze znakiem ujemnym, a więc postrzegany w opozycji do tych trzech ugrupowań - Sojusz Lewicy Demokratycznej.

Drugi czynnik utworzyły: Unia Wolności, Unia Pracy oraz Unia Polityki Realnej. Istotnym kryterium postrzegania tych ugrupowań, niejako wspólnym mianownikiem wydaje się ich niezbyt jasne umiejscowienie na dominującej na naszej scenie osi lewicowość - prawicowość, a także wspólny element nazwy tych partii (ich „unijność”). Można przypuszczać, że sporej grupie badanych zdarza się mylić te ugrupowania.

W skład **trzeciego czynnika** weszły dwa ugrupowania: PSL oraz Krajowa Partia Emerytów i Rencistów, a więc formacje odwołujące się do bardzo konkretnych grup potencjalnych wyborców. Można go nazwać czynnikiem interesów, skupia on bowiem partie nastawione na reprezentację interesów konkretnych grup społecznych.

Tabela 5

Oceniane partie	CZYNNIKI		
	I	II	III
Akcja Wyborcza „Solidarność”	0,85		
Blok dla Polski	0,82		
Ruch Odbudowy Polski	0,74		
Sojusz Lewicy Demokratycznej	-0,66		0,36
Unia Wolności		0,80	
Unia Pracy		0,72	
Unia Polityki Realnej		0,65	
Polskie Stronnictwo Ludowe			0,82
Krajowa Partia Emerytów i Rencistów			0,76
Procent wyjaśnianej wariancji	27,0	20,8	14,4

Warto dodać, że w dość wyraźnym związku z trzecim czynnikiem pozostaje SLD. Z jednej strony można zatem sądzić, że w przekonaniu części badanych również SLD jest partią „interesów” - reprezentującą konkretną, łatwo identyfikowalną grupę wyborców. Z drugiej strony można przypuszczać, że w części oddaje to związek z obecnym współkoalicjantem - PSL. Jednak znalezienie się obu partii tworzących koalicję rządzącą w odrębnych czynnikach może świadczyć, że obecnie w świadomości społecznej współrzędzenie jest w znacznie mniejszym stopniu elementem łączącym oba ugrupowania niż inne wymiary ocen i siła podziałów dzielących te partie.

Na podstawie deklaracji ankietowanych można stwierdzić, że dość znaczny odsetek Polaków czuje się reprezentowany przez ugrupowania obecne na scenie politycznej kraju. Tylko co szósty respondent nie widzi wśród tych ugrupowań takiego, które reprezentowałoby jego interesy i poglądy choćby w minimalnym stopniu, a duża część badanych skłonna jest w pełni identyfikować się z linią polityczną i działalnością poszczególnych partii. Jednak nie świadczy to o jednoznacznej krystalizacji sytuacji na scenie politycznej - tylko co czwarty Polak łączy swoje poglądy i interesy z jednym ugrupowaniem, natomiast co piąty deklaruje równie silną sympatię do dwóch lub więcej z wymienionych partii czy koalicji. Z jednej strony może to świadczyć o mało skoncentrowanych, rozmytych jeszcze preferencjach partyjnych, z drugiej zaś o typowym dla kształtujących się dopiero systemów politycznych niedostatku wyrazistości partii politycznych. Może to również wskazywać na stosunkowo duże możliwości „przepływów” elektoratów między poszczególnymi partiami.

Uzyskane wyniki potwierdzają polaryzację naszej sceny politycznej. Wokół dwóch ugrupowań - AWS i SLD - skupiają się największe emocje polityczne i właśnie między tymi koalicjami biegnie główna granica podziałów. W przekroju całego społeczeństwa właśnie te ugrupowania uzyskują najbardziej ambiwalentne oceny - obok jednoznacznego poparcia wzbudzają równie wiele nieufności. Natomiast partie środka, takie jak UW czy UP, przy wysokich ocenach zgodności interesów i poglądów zyskują stosunkowo mało głosów niechętnych. Może to wskazywać, że owa polaryzacja nie ma bardzo ostrego charakteru i nie musi oznaczać zmniejszenia szans partii centrowych.

Jednak sytuacja ugrupowań centrowych jest nieco gorsza wśród ich potencjalnych elektoratów - czyli osób deklarujących, że w najbliższych wyborach będą na nie głosować. Mimo że elektorat Unii Wolności wyróżnia się największą spójnością w swych ocenach i do

wyjątków zaliczają się w nim osoby, które deklarują postawy niekonsekwentne, to jednocześnie należy on do najbardziej sceptycznych - tylko co drugi zwolennik UW w pełni identyfikuje się z tą partią, a dalsze dwie piąte utożsamiają się z nią w średnim stopniu. Jeszcze słabsze poczucie identyfikacji z popieraną przez siebie partią mają elektoraty UP oraz PSL.

Największą liczbę zadeklarowanych zwolenników ma w swoim elektoracie Ruch Odbudowy Polski - prawie dwie trzecie deklarujących zamiar oddania głosu na tę partię twierdzi, że w pełni wyraża ona ich interesy i poglądy. Silne poczucie związku z popieranym przez siebie ugrupowaniem mają również wyborcy AWS. Można powiedzieć, że największą siłę poparcia w swoich elektoratach, ale jednocześnie również największe nadzieje do spełnienia w przyszłości (co zapewne nie będzie łatwe), mają ugrupowania obecnej opozycji pozaparlamentarnej.

ANEKS

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

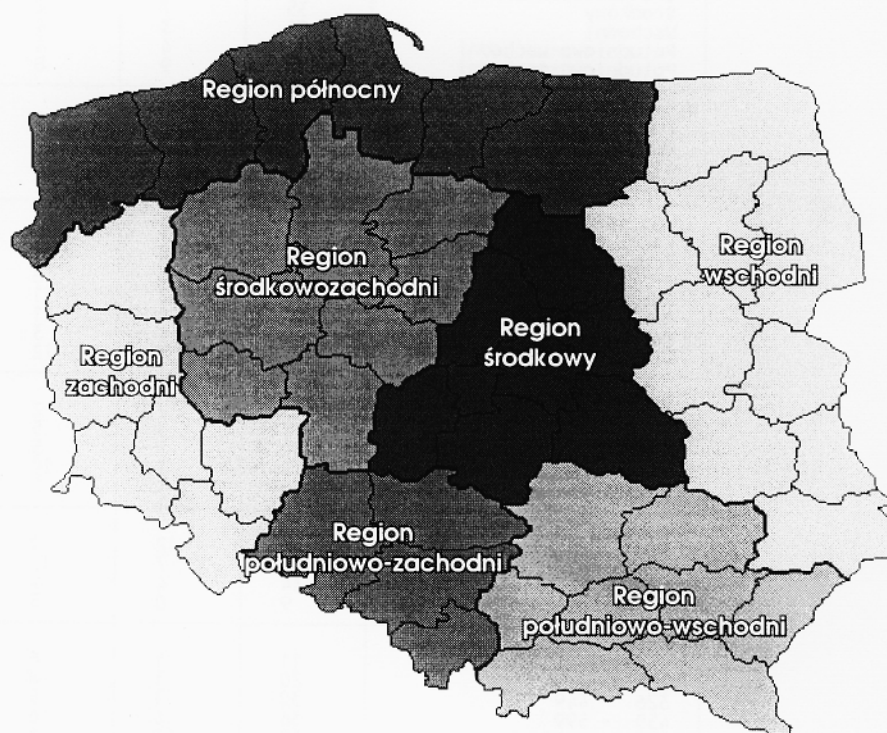
11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. W jakim stopniu Akcja Wyborcza "Solidarność" wyraża Pana(i) interesy i poglądy, a w jakim jest z nimi sprzeczna? 1 - Sprzeczność z interesami i poglądami (wskazania negatywne); 2 - Neutralność (środek skali); 3 - Zgodność z interesami i poglądami (wskazania pozytywne)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	15	39	14	1183
Płeć					
Mężczyźni	32	17	43	8	559
Kobiety	33	13	35	19	624
Wiek					
do 24 lat	28	11	41	20	162
25-34	25	21	43	11	209
35-44	33	21	39	7	253
45-54	41	13	35	10	223
55-64	33	12	43	12	142
65 lat i więcej	31	8	35	26	194
Miejsce zamieszkania					
Wieś	29	18	35	18	442
Miasto do 20 tys.	33	14	39	14	143
od 21 do 100 tys.	33	15	38	14	229
101-500 tys.	39	9	44	8	239
501 tys. i więcej mieszk.	28	15	46	11	131
Region					
Północny	35	8	42	15	118
Zachodni	33	14	41	12	150
Środkowozachodni	37	15	34	14	179
Środkowy	34	14	38	14	210
Wschodni	28	13	43	16	147
Południowo-wschodni	24	20	40	16	185
Południowo-zachodni	35	17	37	11	196
Wykształcenie					
Podstawowe	30	12	34	24	366
Zasadnicze zawodowe	26	18	40	16	358
Średnie	40	14	42	4	367
Wyższe	34	15	46	6	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	35	17	39	10	77
Prac. umysł. niż. szczebla	41	13	43	3	131
Pracownicy fiz.- umysł.	32	12	43	13	78
Robotnicy wykwalifikowani	32	22	37	9	115
Robotnicy niewykwalifik.	17	16	54	12	56
Rolnicy	34	22	29	15	72
Prywatni przedsiębiorcy	38	13	42	7	50
Bierni zawodowo					
Renciści	32	10	37	21	146
Emeryci	31	12	40	17	207
Uczniowie i studenci	36	11	39	14	71
Bezrobotni	31	19	28	21	109
Gospodynie domowe i inni	23	17	43	17	72
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	34	10	50	5	124
Sektor państwowy	35	17	44	5	151
Sektor prywatny	31	16	41	11	251
Spółdzielczość	21	22	35	22	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	28	19	38	15	283
201 - 325	34	13	38	14	240
326 - 449	28	13	45	13	193
450 - 599	35	13	42	11	158
Powyżej 599 zł	48	15	32	6	150
Ocena własnych war. mater.					
Źle	28	14	42	16	319
Średnie	30	15	40	16	581
Dobre	42	16	34	8	282
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	18	8	58	17	83
Raz w tygodniu	27	14	44	15	600
Kilka razy w miesiącu	42	18	31	9	149
Kilka razy w roku	38	17	31	14	266
W ogóle nie uczestniczy	50	13	29	9	83
Poglądy polityczne					
Lewica	67	11	18	4	231
Centrum	34	24	31	10	341
Prawica	17	8	71	3	359
Trudno powiedzieć	19	15	24	42	251

Tabela 2. W jakim stopniu **Sojusz Lewicy Demokratycznej** wyraża Pana(i) interesy i poglądy, a w jakim jest z nimi sprzeczny? 1 - Sprzeczność z interesami i poglądami (wskazania negatywne); 2 - Neutralność (środek skali); 3 - Zgodność z interesami i poglądami (wskazania pozytywne)

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	15	34	18	1184
Płeć					
Mężczyźni	39	16	33	11	560
Kobiety	28	13	35	24	624
Wiek					
do 24 lat	38	16	23	24	164
25-34	35	17	35	13	209
35-44	36	17	34	13	253
45-54	31	14	40	15	223
55-64	36	14	36	15	142
65 lat i więcej	26	8	34	32	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	29	13	33	24	441
Miasto do 20 tys.	35	14	27	24	143
od 21 do 100 tys.	33	16	37	14	230
101-500 tys.	38	14	38	11	239
501 tys. i więcej mieszk.	41	17	32	10	131
Region					
Północny	36	12	38	14	119
Zachodni	35	16	30	19	150
Środkowozachodni	26	16	42	15	179
Środkowy	32	16	31	23	210
Wschodni	37	6	34	23	147
Południowo-wschodni	38	13	35	14	184
Południowo-zachodni	32	20	30	19	196
Wykształcenie					
Podstawowe	27	13	29	31	365
Zasadnicze zawodowe	33	19	31	17	359
Średnie	37	13	41	9	367
Wyższe	46	8	40	5	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	38	13	40	9	77
Prac. umysł. niż. szczebla	33	14	43	10	131
Pracownicy fiz.- umysł.	41	12	29	18	78
Robotnicy wykwalifikowani	36	20	33	10	116
Robotnicy niewykwalifik.	37	23	20	20	56
Rolnicy	17	19	40	25	72
Prywatni przedsiębiorcy	53	19	21	7	50
Bierni zawodowo					
Renciści	32	13	32	24	146
Emeryci	31	10	37	22	206
Uczniowie i studenci	42	14	30	14	71
Bezrobotni	27	16	36	20	109
Gospodynie domowe i inni	29	12	28	32	72
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	40	8	40	12	124
Sektor państwowy	37	23	33	8	151
Sektor prywatny	40	16	30	14	253
Spółdzielczość	25	19	30	26	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	30	15	34	21	282
201 - 325	33	17	32	18	240
326 - 449	34	14	33	19	195
450 - 599	35	14	39	12	158
Powyżej 599 zł	35	12	46	6	150
Ocena własnych war. mater.					
Źle	37	15	28	20	318
Średnie	31	14	36	19	581
Dobre	33	16	37	14	283
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	48	11	15	26	83
Raz w tygodniu	38	12	31	19	600
Kilka razy w miesiącu	29	20	38	14	149
Kilka razy w roku	25	18	38	18	267
W ogóle nie uczestniczy	24	13	54	9	83
Poglądy polityczne					
Lewica	10	9	75	5	231
Centrum	24	23	38	14	340
Prawica	69	11	14	6	359
Trudno powiedzieć	17	12	19	52	253

Tabela 3. W jakim stopniu **Polskie Stronnictwo Ludowe** wyraża Pana(i) interesy i poglądy, a w jakim jest z nimi sprzeczne? 1 - Sprzeczność z interesami i poglądami (wskazania negatywne); 2 - Neutralność (środek skali); 3 - Zgodność z interesami i poglądami (wskazania pozytywne)

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	19	37	16	1184
Płeć					
Mężczyźni	30	21	41	9	560
Kobiety	26	18	33	23	623
Wiek					
do 24 lat	26	19	31	24	164
25-34	29	19	39	12	209
35-44	32	22	34	12	253
45-54	26	19	43	12	223
55-64	29	18	40	13	142
65 lat i więcej	24	16	33	28	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	16	49	19	441
Miasto do 20 tys.	27	18	33	22	143
od 21 do 100 tys.	32	21	33	14	230
101-500 tys.	37	22	28	13	239
501 tys. i więcej mieszk.	44	24	21	11	131
Region					
Północny	28	19	37	15	118
Zachodni	31	19	33	17	150
Środkowo-zachodni	25	16	45	14	179
Środkowy	26	23	34	17	210
Wschodni	23	14	46	18	147
Południowo-wschodni	31	16	36	17	184
Południowo-zachodni	30	25	28	16	196
Wykształcenie					
Podstawowe	19	17	39	25	365
Zasadnicze zawodowe	21	21	42	16	359
Średnie	36	21	32	10	367
Wyższe	55	14	23	8	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	47	11	30	12	77
Prac. umysł. niż. szczebla	33	28	28	11	131
Pracownicy fiz.- umysł.	32	21	29	18	78
Robotnicy wykwalifikowani	20	27	44	9	116
Robotnicy niewykwalifik.	12	24	49	15	56
Rolnicy	6	9	65	20	72
Prywatni przedsiębiorcy	50	14	23	12	50
Bierni zawodowo					
Renciści	23	19	39	19	146
Emeryci	29	16	35	20	206
Uczniowie i studenci	37	22	27	14	71
Bezrobotni	28	16	40	17	108
Gospodynie domowe i inni	20	21	31	28	72
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	38	21	29	11	124
Sektor państwowy	31	25	38	6	151
Sektor prywatny	30	21	33	16	253
Spółdzielczość	18	14	45	22	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	20	16	47	18	281
201 - 325	26	21	36	16	240
326 - 449	26	19	39	16	195
450 - 599	33	21	34	11	158
Powyżej 599 zł	39	25	29	7	150
Ocena własnych war. mater.					
Źle	29	18	36	17	317
Średnie	25	18	39	19	581
Dobre	33	23	34	11	283
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	27	17	32	24	83
Raz w tygodniu	24	18	41	18	600
Kilka razy w miesiącu	26	23	41	9	149
Kilka razy w roku	31	22	31	16	266
W ogóle nie uczestniczy	50	17	24	9	83
Poglądy polityczne					
Lewica	25	22	46	7	231
Centrum	23	25	40	13	339
Prawica	40	18	37	5	359
Trudno powiedzieć	20	11	24	45	253

Tabela 4. W jakim stopniu **Unia Wolności** wyraża Pana(i) interesy i poglądy, a w jakim jest z nimi sprzeczna? 1 - Sprzeczność z interesami i poglądami (wskazania negatywne); 2 - Neutralność (środek skali); 3 - Zgodność z interesami i poglądami (wskazania pozytywne)

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	23	40	23	1182
Płeć					
Mężczyźni	17	24	45	14	559
Kobiety	14	21	35	30	623
Wiek					
do 24 lat	12	27	34	27	163
25-34	14	28	42	16	209
35-44	15	25	42	18	253
45-54	14	25	45	16	223
55-64	21	17	42	20	141
65 lat i więcej	17	12	30	41	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	24	34	28	440
Miasto do 20 tys.	11	17	41	30	143
od 21 do 100 tys.	18	24	39	20	230
101-500 tys.	14	26	44	15	239
501 tys.i więcej mieszk.	23	15	48	14	130
Region					
Północny	10	30	39	22	119
Zachodni	13	19	45	23	150
Środkowozachodni	20	18	43	19	179
Środkowy	17	17	42	25	210
Wschodni	13	18	38	31	146
Południowo-wschodni	18	26	34	22	183
Południowo-zachodni	15	30	37	18	196
Wykształcenie					
Podstawowe	12	21	29	38	365
Zasadnicze zawodowe	16	26	38	20	358
Średnie	19	23	45	13	366
Wyższe	10	15	66	8	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	6	18	63	13	77
Prac.umysł.niż.szczebla	18	22	46	15	131
Pracownicy fiz.- umysł.	17	22	39	23	78
Robotnicy wykwalifikowani	14	35	36	14	115
Robotnicy niewykwalifik.	11	34	35	20	56
Rolnicy	15	24	23	38	72
Prywatni przedsiębiorcy	9	12	68	11	50
Bierni zawodowo					
Renciści	19	23	28	30	146
Emeryci	22	13	36	29	206
Uczniowie i studenci	12	34	36	19	71
Bezrobotni	10	20	50	20	109
Gospodynie domowe i inni	14	25	32	30	71
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	17	18	47	18	124
Sektor państwowy	14	30	44	12	150
Sektor prywatny	15	21	46	17	252
Spółdzielczość	2	31	38	29	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	13	27	35	25	281
201 - 325	19	24	36	21	240
326 - 449	19	22	33	26	195
450 - 599	14	24	47	15	158
Powyżej 599 zł	11	19	61	9	149
Ocena własnych war. mater.					
Złe	18	23	33	26	317
Średnie	15	23	38	24	581
Dobre	13	22	50	16	282
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	11	30	32	82
Raz w tygodniu	15	21	39	24	600
Kilka razy w miesiącu	13	24	44	19	149
Kilka razy w roku	15	26	38	20	267
W ogóle nie uczestniczy	12	28	46	14	82
Poglądy polityczne					
Lewica	23	20	48	9	230
Centrum	10	34	39	17	340
Prawica	20	18	52	10	358
Trudno powiedzieć	9	17	15	59	253

Tabela 5. W jakim stopniu **Ruch Odbudowy Polski** wyraża Pana(i) interesy i poglądy, a w jakim jest z nimi sprzeczny? 1 - Sprzeczność z interesami i poglądami (wskazania negatywne); 2 - Neutralność (środek skali); 3 - Zgodność z interesami i poglądami (wskazania pozytywne)

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	19	33	22	1182
Płeć					
Mężczyźni	27	22	39	13	560
Kobiety	25	16	28	30	622
Wiek					
do 24 lat	16	21	34	30	163
25-34	22	24	36	17	209
35-44	25	21	38	16	253
45-54	29	19	35	17	221
55-64	31	15	33	21	142
65 lat i więcej	31	11	21	37	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	23	18	31	28	439
Miasto do 20 tys.	27	16	31	26	143
od 21 do 100 tys.	28	15	38	19	230
101-500 tys.	27	25	33	15	239
501 tys. i więcej mieszk.	29	20	35	15	131
Region					
Północny	23	26	31	20	119
Zachodni	30	14	33	24	150
Środkowo-zachodni	31	13	31	25	178
Środkowy	23	21	37	19	216
Wschodni	19	16	40	25	146
Południowo-wschodni	28	19	30	23	184
Południowo-zachodni	26	24	31	19	196
Wykształcenie					
Podstawowe	23	13	27	37	364
Zasadnicze zawodowe	19	20	42	19	358
Średnie	31	23	33	13	367
Wyższe	44	23	25	8	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	39	19	28	14	77
Prac. umysł. niż. szczebla	29	26	32	13	131
Pracownicy fiz.- umysł.	28	20	33	20	78
Robotnicy wykwalifikowani	17	27	44	11	116
Robotnicy niewykwalifik.	14	20	48	18	56
Rolnicy	25	16	29	31	71
Prywatni przedsiębiorcy	27	13	46	14	50
Bierni zawodowo					
Renciści	28	12	30	31	146
Emeryci	32	16	26	27	206
Uczniowie i studenci	15	25	39	21	71
Bezrobotni	24	13	37	25	109
Gospodynie domowe i inni	20	21	24	35	71
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	35	20	31	14	124
Sektor państwowy	23	26	40	12	151
Sektor prywatny	24	21	37	17	252
Spółdzielczość	20	21	37	22	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	20	18	37	25	281
201 - 325	22	18	37	24	240
326 - 449	28	19	30	23	195
450 - 599	29	24	34	12	157
Powyżej 599 zł	42	19	31	8	150
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	24	17	35	25	317
Średnie	24	19	34	23	581
Dobre	31	22	31	16	282
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	17	10	46	26	82
Raz w tygodniu	24	17	35	24	599
Kilka razy w miesiącu	28	17	39	16	149
Kilka razy w roku	26	24	26	23	267
W ogóle nie uczestniczy	45	24	19	12	83
Poglądy polityczne					
Lewica	55	16	18	11	231
Centrum	23	26	33	18	339
Prawica	18	19	55	8	358
Trudno powiedzieć	15	11	17	57	253

Tabela 6. W jakim stopniu **Krajowa Partia Emerytów i Rencistów** wyraża Pana(i) interesy i poglądy, a w jakim jest z nimi sprzeczna? 1 - Sprzeczność z interesami i poglądami (wskazania negatywne); 2 - Neutralność (środek skali); 3 - Zgodność z interesami i poglądami (wskazania pozytywne)

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	14	20	33	33	1181
Płeć					
Mężczyźni	16	23	33	28	560
Kobiety	12	16	33	38	620
Wiek					
do 24 lat	17	21	22	41	164
25-34	22	23	25	30	209
35-44	18	26	23	33	252
45-54	10	23	33	34	221
55-64	9	10	52	29	142
65 lat i więcej	7	10	47	35	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	16	33	37	440
Miasto do 20 tys.	10	20	40	30	143
od 21 do 100 tys.	11	18	35	36	230
101-500 tys.	18	22	31	29	239
501 tys. i więcej mieszk.	18	30	25	28	130
Region					
Północny	8	20	38	33	118
Zachodni	18	17	31	34	150
Środkowozachodni	12	15	44	29	179
Środkowy	17	22	27	34	210
Wschodni	17	12	26	45	147
Południowo-wschodni	11	23	32	34	183
Południowo-zachodni	14	26	33	27	195
Wykształcenie					
Podstawowe	11	11	39	40	364
Zasadnicze zawodowe	12	18	34	37	359
Średnie	19	26	30	25	365
Wyższe	17	37	17	29	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	18	28	18	36	77
Prac. umysł. niż. szczebla	18	32	22	28	131
Pracownicy fiz.- umysł.	17	26	29	28	78
Robotnicy wykwalifikowani	16	24	23	37	116
Robotnicy niewykwalifik.	11	21	27	41	56
Rolnicy	9	20	30	41	72
Prywatni przedsiębiorcy	15	42	12	31	50
Bierni zawodowo					
Renciści	5	10	55	30	146
Emeryci	8	8	56	28	206
Uczniowie i studenci	28	24	17	30	71
Bezrobotni	22	12	29	37	108
Gospodynie domowe i inni	11	20	20	49	69
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	13	28	23	36	124
Sektor państwowy	18	23	26	33	151
Sektor prywatny	17	29	24	31	253
Spółdzielczość	16	27	20	36	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	13	18	31	39	280
201 - 325	16	17	33	34	240
326 - 449	11	17	37	35	193
450 - 599	14	21	40	24	158
Powyżej 599 zł	13	30	37	20	150
Ocena własnych war. mater.					
Źle	17	16	33	33	317
Średnie	12	20	34	35	579
Dobre	15	24	31	30	282
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	9	13	40	38	82
Raz w tygodniu	14	17	34	36	598
Kilka razy w miesiącu	12	28	30	30	149
Kilka razy w roku	18	22	28	33	266
W ogóle nie uczestniczy	15	24	39	21	83
Poglądy polityczne					
Lewica	16	23	35	27	231
Centrum	12	25	38	26	339
Prawica	17	21	35	27	357
Trudno powiedzieć	12	8	22	58	252

Tabela 7. W jakim stopniu **Unia Pracy** wyraża Pana(i) interesy i poglądy, a w jakim jest z nimi sprzeczna? 1 - Sprzeczność z interesami i poglądami (wskazania negatywne); 2 - Neutralność (środek skali); 3 - Zgodność z interesami i poglądami (wskazania pozytywne)

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	21	39	24	1183
Płeć					
Mężczyźni	19	23	42	15	560
Kobiety	14	19	35	32	622
Wiek					
do 24 lat	17	21	36	27	163
25-34	19	25	39	17	209
35-44	15	20	47	18	253
45-54	18	27	38	16	223
55-64	18	16	41	25	142
65 lat i więcej	13	14	29	44	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	22	34	30	440
Miasto do 20 tys.	10	20	43	28	143
od 21 do 100 tys.	19	19	40	22	230
101-500 tys.	21	23	40	16	239
501 tys. i więcej mieszk.	21	18	45	16	131
Region					
Północny	17	24	38	21	118
Zachodni	14	24	39	22	150
Środkowozachodni	17	14	41	28	179
Środkowy	17	18	40	25	210
Wschodni	15	12	44	29	146
Południowo-wschodni	18	27	32	22	184
Południowo-zachodni	17	26	37	20	196
Wykształcenie					
Podstawowe	15	17	29	40	365
Zasadnicze zawodowe	15	23	39	23	358
Średnie	18	22	45	14	367
Wyższe	24	20	48	8	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	21	21	45	13	77
Prac. umysł. niż. szczebla	19	22	45	15	131
Pracownicy fiz.- umysł.	19	20	43	18	78
Robotnicy wykwalifikowani	17	26	42	14	116
Robotnicy niewykwalifik.	7	34	39	20	56
Rolnicy	12	18	30	40	72
Prywatni przedsiębiorcy	23	22	44	12	50
Bierni zawodowo					
Renciści	16	21	30	33	146
Emeryci	17	16	33	33	206
Uczniowie i studenci	22	17	40	21	71
Bezrobotni	15	16	46	23	108
Gospodynie domowe i inni	6	30	35	29	71
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	26	17	41	16	124
Sektor państwowy	16	25	48	11	151
Sektor prywatny	16	26	40	18	252
Spółdzielczość	4	21	52	22	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	12	23	37	28	280
201 - 325	21	18	36	25	240
326 - 449	15	22	36	28	195
450 - 599	19	22	44	16	158
Powyżej 599 zł	16	26	50	8	150
Ocena własnych war. mater.					
Źle	21	18	32	29	316
Średnie	15	22	38	25	581
Dobre	14	22	47	17	283
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	11	30	38	82
Raz w tygodniu	18	21	35	27	600
Kilka razy w miesiącu	19	24	39	18	149
Kilka razy w roku	13	22	45	20	266
W ogóle nie uczestniczy	12	22	53	13	83
Poglądy polityczne					
Lewica	16	18	55	12	231
Centrum	12	31	38	19	339
Prawica	27	20	43	10	358
Trudno powiedzieć	9	13	19	60	253

Tabela 8. W jakim stopniu **Unia Polityki Realnej** wyraża Pana(i) interesy i poglądy, a w jakim jest z nimi sprzeczna? 1 - Sprzeczność z interesami i poglądami (wskazania negatywne); 2 - Neutralność (środek skali); 3 - Zgodność z interesami i poglądami (wskazania pozytywne)

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	24	17	30	1184
Płeć					
Mężczyźni	34	26	20	20	560
Kobiety	26	22	14	39	624
Wiek					
do 24 lat	23	27	17	33	164
25-34	25	33	18	24	209
35-44	31	27	19	23	253
45-54	30	28	18	23	223
55-64	37	13	20	30	142
65 lat i więcej	31	10	8	50	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	29	20	12	39	441
Miasto do 20 tys.	22	22	20	36	143
od 21 do 100 tys.	34	29	12	25	230
101-500 tys.	30	27	22	21	239
501 tys.i więcej mieszk.	29	27	27	17	131
Region					
Północny	22	30	19	30	119
Zachodni	32	21	16	31	150
Środkowozachodni	28	19	21	32	179
Środkowy	29	24	17	30	210
Wschodni	26	20	18	36	147
Południowo-wschodni	39	22	12	27	184
Południowo-zachodni	28	32	15	25	196
Wykształcenie					
Podstawowe	25	15	10	50	365
Zasadnicze zawodowe	28	28	16	29	359
Średnie	34	30	20	16	367
Wyższe	36	21	34	9	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	35	25	26	13	77
Prac.umysł.niż.szczebla	31	29	24	16	131
Pracownicy fiz.- umysł.	32	24	20	24	78
Robotnicy wykwalifikowani	32	39	10	19	116
Robotnicy niewykwalifik.	26	25	17	32	56
Rolnicy	20	25	9	46	72
Prywatni przedsiębiorcy	21	30	38	11	50
Bierni zawodowo					
Renciści	29	18	8	45	146
Emeryci	36	12	16	36	206
Uczniowie i studenci	20	30	26	23	71
Bezrobotni	24	22	16	39	109
Gospodynie domowe i inni	28	27	7	38	72
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	39	27	17	16	124
Sektor państwowy	28	31	23	18	151
Sektor prywatny	28	29	21	22	253
Spółdzielczość	21	29	22	28	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	27	23	13	36	282
201 - 325	25	25	20	30	240
326 - 449	34	22	11	33	195
450 - 599	36	27	18	18	158
Powyżej 599 zł	33	32	25	11	150
Ocena własnych war. mater.					
Źle	31	20	15	34	318
Średnie	30	22	17	31	581
Dobre	26	33	19	22	283
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	29	24	8	38	83
Raz w tygodniu	31	21	16	31	600
Kilka razy w miesiącu	27	31	15	27	149
Kilka razy w roku	26	26	19	29	267
W ogóle nie uczestniczy	33	27	23	17	83
Poglądy polityczne					
Lewica	37	26	23	15	231
Centrum	27	35	13	25	340
Prawica	37	22	24	16	359
Trudno powiedzieć	15	10	5	69	253

Tabela 9. W jakim stopniu **BBWR/Blok dla Polski** wyraża Pana(i) interesy i poglądy, a w jakim jest z nimi sprzeczny? 1 - Sprzeczność z interesami i poglądami (wskazania negatywne); 2 - Neutralność (środek skali); 3 - Zgodność z interesami i poglądami (wskazania pozytywne)

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	21	20	32	1184
Płeć					
Mężczyźni	30	24	24	21	560
Kobiety	25	18	16	41	624
Wiek					
do 24 lat	13	36	15	36	164
25-34	25	23	25	27	209
35-44	31	23	20	26	253
45-54	37	19	19	25	223
55-64	25	16	28	32	142
65 lat i więcej	27	10	13	50	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	23	21	15	41	441
Miasto do 20 tys.	28	20	20	32	143
od 21 do 100 tys.	30	19	21	30	230
101-500 tys.	32	23	21	24	239
501 tys. i więcej mieszk.	29	25	29	17	131
Region					
Północny	22	29	16	32	119
Zachodni	31	20	21	28	150
Środkowozachodni	35	15	18	32	179
Środkowy	26	23	24	27	210
Wschodni	19	16	17	48	147
Południowo-wschodni	22	22	20	35	184
Południowo-zachodni	34	23	19	24	196
Wykształcenie					
Podstawowe	24	14	12	50	365
Zasadnicze zawodowe	24	21	24	31	359
Średnie	32	28	22	18	367
Wyższe	34	22	27	17	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	31	25	21	23	77
Prac. umysł. niż. szczebla	31	24	23	21	131
Pracownicy fiz.- umysł.	33	31	19	18	78
Robotnicy wykwalifikowani	30	24	24	22	116
Robotnicy niewykwalifik.	21	15	31	32	56
Rolnicy	24	25	8	42	72
Prywatni przedsiębiorcy	30	26	22	23	50
Bierni zawodowo					
Renciści	27	13	16	44	146
Emeryci	28	14	19	39	206
Uczniowie i studenci	14	32	24	31	71
Bezrobotni	26	21	17	37	109
Gospodynie domowe i inni	25	20	16	38	72
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	29	20	29	23	124
Sektor państwowy	31	24	25	19	151
Sektor prywatny	30	28	18	24	253
Spółdzielczość	16	11	42	31	23
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	21	21	21	37	282
201 - 325	28	18	20	35	240
326 - 449	25	22	18	34	195
450 - 599	35	20	22	22	158
Powyżej 599 zł	40	28	20	12	150
Ocena własnych war. mater.					
Źle	25	17	23	35	318
Średnie	26	22	18	33	581
Dobre	32	23	19	25	283
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	11	4	37	47	83
Raz w tygodniu	24	21	21	35	600
Kilka razy w miesiącu	31	23	20	26	149
Kilka razy w roku	32	27	15	26	267
W ogóle nie uczestniczy	50	21	7	22	83
Poglądy polityczne					
Lewica	54	18	13	14	231
Centrum	25	31	15	28	340
Prawica	22	22	37	19	359
Trudno powiedzieć	13	9	8	70	253